

МАРТИН ТАБАКОВ*

ПСИХОЛОГИЧЕСКИ ТРУДНОСТИ НА ЛЕВИТЕ НИ ИДЕОЛОЗИ

Abstract: The consistent and logical assessment for the so-called “Socialist system” is „state Capitalism“ and all Marxist tenets about Capitalism -- class, class struggle, exploitation, nepotism, comprador bourgeoisie...should be applied to this system. Also the consistent and logical Marxist assessment of the actions of “Czarist Russia” and USSR to Bulgaria would be being imperialistic. But although until 1940 Bulgarian Marxists sharply criticized „Czarist Russia“, Bulgarian Left today find it difficult to make such assessments.

The reasons are not theoretical but psychological. As consecutive Marxists, they should come to uncomfortable conclusions about the System and about „Czarist Russia“ and USSR. But for biographical reasons they have a deep personal sympathy for them. They believe that their prosperity has behaved to the "System", which in turn is the result of the occupation of Bulgaria from the USSR. And any negative assessment would be for them the attempt to destroy the world they have created and believe that this world was real, and challenging their value system. And often prefer to ignore all facts and logical analyzes, but to maintain their mental balance and to live in their artificial but beautiful world.

Keywords: Marxism; ideology; Capitalism; nomenclatura; class; exploitation; oligarchy; empire; imperialism, Bulgaria; USSR; Russia.

В поредица от статии (Табаков 2015, Табаков 2015b, Табаков 2015c) поставих не толкова идеологически, колкото логически въпроси пред марксистите, в частност българските. За съжаление, повечето (с малки изключения, на които ще се спра на друго място) ги игнорираха. Тук отново ще ги поставя и доразвия, като дам и моето обяснение защо българските марксисти не се опитаха поне да дадат някакъв смислен отговор. В Табаков 2015 посочих някои от причините за намаляване на престижа на марксизма:

„А. Марксизмът бе станал официална идеология на недемократична система. С него се обосноваваше правото на един спорен елит да управлява.

Б. Марксизмът бе станал официална идеология, чрез която една свръхсила обосноваваше правото си да управлява и контролира цял блок от страни.

Тези два факта никак не кореспондираха и с основни постановки на марксизма, и с революционния му и егалитарен патос. И без осъзнаването на това и вземане на отношение, марксизмът трудно би излязъл от кризата и не би могъл да се развива“.

А взимането на отношение би изисквало колегите марксисти да дадат ясен отговор на доста съществени въпроси. Разбира се, в началото трябва да кажат доколко са съгласни с тезата ми от горния цитат (наистина ли става дума за доказани „факти“?), което включва 2 тези:

A₁ – системата е била недемократична и в нея е имало един спорен елит;
и ако са съгласни –

A₂ – „A₁ е сред основните причини за намаляване на престижа на марксизма.“

* Проф. дфн в ИИОЗ, БАН. Email: marmatab@gmail.com

По време на системата казионни идеолози се опитват с доста примитивна демагогия да отрекат A_1 , но ми се струва, че днес малцина могат да посочат сериозни аргументи срещу A_1 . Във всеки случай, ако се приеме A_1 , то A_2 също трудно може да се оспори.

Аналогично на А ми изглеждаше, че и Б трудно може да се оспори.

В Табаков 2015 настоявах и да се даде отговор на други въпроси.

– да се каже каква точно („тоталитарна“, „авторитарна, друга?) за марксистите ни бе т.н. „социалистическа система“;

– припознават ли самоопределящите се като марксисти „системата“ като реализация на идеите и на възгледите им или я считат за злоупотребила с тях, компрометираща ги и дискредитираща?;

– защо рухна системата;

– отношението към „перестройката“;

– каква оценка дават марксистите на развитието на Русия и на режима в днешна (Путинова) Русия?

– отношение към китайската система. Припознават ли я като тяхна?;

– припознават ли марксистите днес БСП като партия, която възлъщава тяхната идеология, позицията ѝ съответства ли на възгледите им? Ако не – има ли в България партия, която да припознават?;

– отношението към религията (в частност православието).

Психологически трудности пред нашите „леви“

Както неколкократно съм писал (Tabakov1992, Табаков1996; Табаков 1996а; Табаков 1996б, Табаков 1998), в зависимост от това как промяната след 9.9. 1944 г. се е отразила на съдбата им са се оформили две групи, два социални слоя. Единият – да го наречем условно „червен“, включва хората, които изпитват субективното усещане, че системата им е помагала да просперират и изпитват чувство на благодарност към нея. Другият – „син“, обхваща хората, които считат, че системата ги е потискала и е пречела за социалната им реализация¹. По много фактори тези слоеве наподобяват етноси. Те имат обща историческа памет, общи легенди, сходна

¹ Използвам случая да добавя още един, неспомнаван от мен досега, но характерен за „синия квазиетнос“, момент. Това основно са хора, които преди 9.9. 1944 г. са били от средната класа или техни деца. Повечето тогава са се преместили да живеят в София или големите градове и са си купили там жилище. Но жилищата са били скъпи и за да имат средства за това, повечето са си продали имотите в провинцията – къща, земя... Така са скъсали връзката с провинцията. Докато огромната част от „червените“ са се преместили да живеят в София или големите градове след 9.9. 1944 г. и са получили евтино жилище (някой наистина след доста чакане, други, стояли високо в номенклатурата – веднага и по-голямо) и не се е налагало да продават имотите си в провинцията. И така са запазили връзката си с провинцията, което съществено е помогнало за решаване на битовите им проблеми. Имали са безплатно място за почивка за тях и децата им – „при баба на село“. И достъп до качествени селскостопански продукти, от които „сините“ са били лишени! А при честия дефицит на качествено хранителни стоки това е било изключително важно. Тези, несвързани с идеологията на системата, но важни моменти, допълнително са засилвали квазиетническите нагласи. Имащите вече (от преди 9.9) жилище „сини“ не са получили евтин апартамент и нямат един доста важен битов мотив да симпатизират на системата.

съдба, общ език и култура. Ако използваме определението на А. Смит за етническа общност, ще видим, че от шестте атрибута, които той посочва, пет – колективно собствено име, мит за общо наследство, споделена историческа памет, един или повече отличителни елементи на обща култура, чувство за солидарност, споделяно от значителна част от етноса, в една или друга степен могат да се открият и при разглежданите квазиетноси (Табаков 1993). А доколкото системата се обосноваваше с постановки на Маркс, отношението на „квазиетносите“ към марксизма се влияеше и от отношението им към системата. На „сините“ не бе симпатичен, а за „червените“ – верен, велик. И „сините“ не записваха дисциплини, свързани с идеологията. И затова не познаваха добре марксизма освен от лекциите на някой догматик, особено извън СУ. И в резултат с Маркс се занимаваха само колеги от „червения квазиетнос“. Т.е. кариерно, биографично семейно и емоционално симпатизиращи на „системата“ и отгук и на идеологията ѝ, което ги поставя пред дилема – като марксисти да направят задълбочен анализ на системата, рискувайки той да доведе до негативни от такива позиции оценки за нея. А характерно за „червения квазиетнос“ е, че те много болезнено реагират на критика към „системата“, дори и да е напълно обоснована. Подсъзнателно я възприемат като подценяваща постигнатото по време на системата от тях и от близките им. И като опит да се разруши света, който са си създали и за който вярват, че е реален, оспорване на ценностната им система.

Повечето „сини“ (дори и изживяващите се за марксисти) предпочитат да си затворят очите пред множеството факти и анализи, за да запазят душевното си равновесие и да си живеят в паралелния, изкуствен, но красив свят.

Затова причините българските леви да игнорират А и Б не са теоретични, а психологически – като последователни марксисти те би трябвало да стигнат до неудобни изводи и за системата (А) и за към свърхсилата(Б). Но като произхождащи от „червения квазиетнос“ изпитват дълбока личностна привързаност и към системата (тя е помогнала на близките им и косвено и на тях да проспират и всяка критика към нея те възприемат като поставяне под съмнение на постиженията им) и към свърхсилата, която окупирайки България, е наложила системата. И е разбираемо, че срещат силно вътрешно нежелание да го направят.

А според мен, ако успеят да преодолеят квазиетническите си пристрастия, биха стигнали до следните изводи:

Марксистка оценка на системата (според логиката на автора)

– най подходящата оценка за т.н. „социалистическа система“ е „държавен капитализъм“. Но, както съм писал в Табаков 2015, (...) *тогава то е вид капитализъм и всички други (марксистки) постановки за капитализма би трябвало да се пренесат и за „социализма“, в частност – класи, класова борба, експлоатация...*(особено ако разширим дефиницията за класи като към „отношение към средствата за производство“, добавим и „или средствата за управление“) (...) но тогава марксистите ни трябва да се съгласят с извода, че *системата имаше всички критикувани от марксизма недоста-*

тъщи на капитализма, добавени с всички недостатъци на бюрократичната система, описани от Паркинсон и други автори. И многократно усилены от липсата на гласност и демокрация.

– така номенклатурата бе управляваща каста, а членовете на БКП – управляваща класа – *управляващите са експлоататори, а управляваните – експлоатираните*. Но за разлика от „демократичния капитализъм“, където наемният работник има възможност да си „избира капиталиста“, тук капиталистът е един, и има пълен монопол. Това дава възможност за много по-голяма експлоатация, още повече, че *освен икономическа има и политическа власт и принуда (а значи има и класова борба и класовите отношения са антагонистични)*. Управляващият елит присвоява принадлежната стойност и го използва за себе си и за укрепване на властта си, създавайки огромен репресивен апарат, който впрочем пречи на управляваните да се борят за по-големи права. Има казионни профсъюзи, които защитават предимно интересите на управляващия елит. И докато при „демократичния капитализъм“ сериозен приоритет е рентабилността на производството (а това води и до високия жизнен стандарт и на „трудещите се“), за управляващата каста приоритет е запазването и увеличаването на властта и увеличаване на облагите – различни привилегии и стремеж те да станат наследствени – *непотизъм!*

Или ако при капитализма има експлоатация на човек от човека чрез икономиката, то при системата имаше експлоатация на човек от човека чрез държавата, която преразпределя. А разпределя партапарата (номенклатурата “;,, няма „диктатура на пролетариата, а „диктатура на партапарата над пролетариата!

Но е разбираемо, че е трудно да признаеш, че от идеологията ти, с която се е обосновавала властта на твои близки, излиза че ти и твоите близки сте „отрицателни персонажи – *управляваща класа от експлоататори*.

Тук ясно се вижда многократно формулираното от мен **основно противоречие на тоталитарната система – „между елитарния характер на естаблишмента и егалитарния характер на идеологията, особено на ниво масово съзнание, с която се обосноваваше властта му.**

И именно то е сред основните причини за рухването на системата – **идеологията започна да пречи на (част от) естаблишмента.**

Надявах се, че обяснението „системата рухна толкова лесно, защото в даден момент от развитието ѝ в елита ѝ се появи силно заинтересована от това прослойка. Част от естаблишмента ѝ провокира, подкрепи, оглави и насочи в удобна за него насока прехода! (...) За да имат по-голяма сигурност и по-голяма възможност за действие, той се нуждаеше от буржоазно общество. Той не се отказа от властта, а само я трансформира от политическа в икономическа. Така властта се запази и дори се увеличи и, което е по-важно, стана по-сигурна. Парите и собствеността дават по-голяма сигурност.... Реформата бе освобождаване на икономическата номенклатура и частта от тайните служби, поела и икономически функции от контрола на държавата и на партийната организация и основно доведе до бързо концен-

триране на богатство в ръцете на малък кръг хора от споменатите организации. Хората, които натрупаха капитали и собственост и имаха нужда от капитализъм, за да ги използват и гарантирано предадат на децата си“ (Табаков 1996) е напълно в съзвучие с постановките на марксизма. Но как да признаеш, че „социализма“ е рухнал с помощта на икономическата номенклатура, „приватизирала“ задграничните фирми и други фондове и активи на държавата и превърнала се в днешния финансово-икономически елит. Като това са лица, към които изпитваш силна „квазиетническа“ солидарност!?

Това е другото, не теоретично, а социално психологическо противоречие на днешните леви, породено от биографичните моменти: **от една страна, те биха искали да следват и обосновават постулатите на марксизма, искат и да го развиват и в частност да отговорят на поставените от мен въпроси. За да оспорят аргумента, че „рухването на „системата“ показва на практика несъстоятелността на идеите им“, те искат и да се разграничат от практиката на системата. Но когато решат да го направят, осъзнават, че ще трябва да се разграничат не само от практиката на системата, но и да признаят несъответствията между постулираната идеология и реалността ѝ. А така ще са принудени да отрекат и голяма част от основните ѝ „опорни точки“. Но с тях системата оправдаваше властта и привилегиите на „червените“, т.е. на „техните“!**

Марксистка оценка на („царска“) Русия и СССР

В Табаков 2015б поставих въпрос *Припознават ли самоопределящите се като марксисти СССР като страна, първа реализирала идеите и възгледите им, или я считат за злоупотребила с тях и ги дискредитирала? Бяха ли функционалните отношения и зависимости в „съветския блок“ аналогични с „Империя-колонии“?* и посочих множество аргументи, че един марксист би трябвало да оцени СССР (а и „царска“ и днешна Русия на Путин) от същите „антиимпериалистически“ позиции, от които оценяват и критикуват всички други, настоящи или минали свръхсили.

Но и тук се появява подобно противоречие, усложнено и задълбочено от това, че има няколко семантики на Русия („Царска Русия“, Болшевишка Русия – веднага след преврата на Ленин, Русия/СССР на Сталин, на Хрущов, на Брежнев, на Горбачов, при Елцин, днешна – на Путин). Но те често се сливат в една обща „Русия“. Всяка от тях заслужава отделно разглеждане.

Отношението към „царска Русия“ Симпатизират ли днес марксистите ни на „царска Русия“ или виждат в дейността ѝ (особено към България) имперско мислене?

Тук противоречията са много. Болшевиките, както и нашите „класици“ на марксизма – Д. Благов, Г. Димитров, В. Коларов... са показали силна и аргументирана антипатия към Русия. Затова и впоследствие се използва терминът „Царска Русия“, за да се разграничи от Русия-СССР. Позицията им е била и срещу тезата за „освободилата ни Царска Русия“.

Д. Благов, основател на социалдемократията ни, е организирал в Русия комитети против царизма, родили и първата марксистка организация там, за

която сред целите е била и борбата срещу руското имперско мислене („Россия – тюръма народов“). БРСДП (т.с.) многократно е давала негативна оценка на руската имперска политика спрямо България. И е считала, че Руско-турската война е *опит от страна на Русия за създаване на българско княжество с надеждата, че то веднага ще се превърне в Руска губерния*.

Отношението му към „Царска Русия“ се вижда ясно и от следното: *Русофилството е грубо политическо суеверие, умишлено култивирано сред народните маси; политическо знаме, вървенето и воюването под което неизбежно води към предателство и национална катастрофа. Защото русофилите, плувайки безогледно във водите на руската дипломация, неизбежно и фатално правят от България едно сляпо и послушно оръдие в ръцете на руската завоевателна политика на Балканите* (Принос към историята на социализма в България“, София, 1976 г.).

Подобно отношение се запазва и от последователите му, това се вижда и от следното: *Русия беше и е и днес решителен враг на една силна и независима България. Първо, защото тогава България би изместила Русия в ролята ѝ на християнски покровител на Балканите, и второ, защото една силна и независима България би била най-голямата преграда на руските завоевателни планове на Балканите* (цитирано по Петков 1943).

Изглежда тогава и Г. Димитров е бил на подобна позиция: *Но и когато искаше Сан Стефанска България, Русия изхождаше не от желание да създаде една голяма и силна държава на Балканите, а с твърдото намерение да тури ръка на новата балканска държава и тъй да се доближи до Проливите!* (Уводна статия в “Работнически вестник” от 19.11. 1915 г., цитирана по Петков 1943).

И Георги Кирков също е срещу „Царска Русия“: *Съществува една отлична перспектива за застрашените от руския царизъм балкански народи – създаването на независима държава Украйна, която да бъде буфер между Руската империя и европейските държави* („Руският народ, тиранията на руския царизъм и завоевателните авантюри. – България и интригите на Русия“, С., 1914).

Тази позиция се запазва за дълго време и след 1917 г. В предговора си на Павлович 1935 В. Коларов пише, че документите „разкриват истинското лице и действителните мотиви на така наричаната „освободителна мисия“ на царска Русия по отношение на българския народ. (...). Създаването на „независимо“ българско княжество трябвало да послужи само като прикритие и етап от завладяването от Русия на подстъпите към Константинопол по западния бряг на Черно море (тук и по-долу е използван преводът на Светлана Драганова от Павлович 1991).

Ясно е отношението – **така наричаната** „освободителна мисия“.

Коментирайки описаните действия на „Царска Русия“ към България – корупция/подкупи на политици и военни, организирането на бунтове и преврати, използване на наемни убийци за отстраняването неудобни на Русия български политици и военни, Коларов пише: *Ужасяваща, ненадмина-*

та по вулгарния си цинизъм картина разкриват секретните инструкции и донесения на царски министри и дипломати, извънредни емисари и чиновници. (...) Пожълтялата хартия на тези документи пази забележки на монаршиеския молив. Александър III е бил в течение на всички престъпни замисли, планове и подвизи на многобройната шайка дипломати и нелегални агенти. (...). Настоящият сборник има също огромно значение за пълното разясняване на борбата на прогресивните обществени класи в България срещу реакционните и завоевателските домогвания на царското правителство.

А „прогресивните обществени класи в България“ са, за изненада на някои, особено днешни марксисти, силно западофилско течение, на базата на което се образувала прогресивната антируска партия под ръководството на Стамболов“ За Коларов „реакционни“ (за по-младите – в тази дума марксистите тогава влагаха силно негативно значение! – „пречещи на прогреса“) са „**русофилските политици**“ и такива учители и журналисти, налагачи (включително и чрез стотици паметници) мита за „освободителите“ и „робството“ – *Публикуваните документи.. потвърждават правилността на позицията на непримирима и ожесточена борба, на която българската революционна социалдемокрация/сегашната Българска комунистическа партия/ под ръководството на Д.Н. Благоев винаги е стояла по отношение на руския царизъм и русофилското политическо суеверие, усърдно разпространявано от реакционните партии в България.*

Според мен постановката за империалистическата същност на „Царска Русия“ е много по релевантна на марксистките позиции“ (Коларов я обосновава и с цитат от Маркс). Безспорно е, че Русия нагло се е месила във вътрешните работи на България, което е показателно за империалистическата ѝ същност.. Много по-нагло от други, критикувани за „империализъм“ държави, Дори основният ни храм е на името на свързана не с България, а с Русия личност. Какво общо има България с Ал. Невски? НИЩО!

Но впоследствие първо Г. Димитров, а след 1944 г. и същата комунистическа партия са принудени от Сталин да променят напълно позицията си и активно да подкрепят тезата на „**реакционните партии**“ за „освободителката Русия“ и „робството“, като я разширява с постановката за „двойния освободител“ (от т.н. „турско робство“ и „фашистко робство“) с цел внушение за „вечна благодарност“ към Русия и СССР. Теза, удобна за новосъздалата се империя СССР и за опитващия да я възроди Путин..

Абстрахирайки се от политическата им дейност, си мисля, че от човешка гледна точка Димитров и Коларов са трагични образи – като млади са имали идеи и идеали, разчитали са, че идеалите им се осъществяват в СССР, но са се сблъскали с реалностите там. И по принуда са станали пионки на Сталин, най малкото за да останат живи. Впоследствие, когато са станали ненужни, Сталин ги е ликвидирал, както много други „революционери“ марксисти.

Но днес марксистите ни са раздвоени между класически постановки застъпвани и от техни „класици“ и дългогодишното промиване на мозъците им за „освободителя“. Допълнено, разбира се, от „квазиетническа“ нагласа.

В Табаков 2015 поставих и въпрос дали някои от идеите на Ленин не противоречат на марксизма. И дали днешните марксисти припознават Лениновия период като реализация на идеите си. Още по-важен е същият въпрос за периода на Сталин. Според мен, след като симпатизират на „Октомврийската революция“ (всъщност преврат), с някои компромиси, донякъде, биха могли да приемат част от идеите на Ленин. Но, ако са последователни, много по трудно биха приели тези на Сталин, който използва марксизма предимно за да укрепи властта си и властта на създадената от него номенклатура и за да реабилитира имперското мислене и величие на Русия/СССР. Троцки го нарича „великоруски бюрократичен империализъм“. Смятам, че последователен марксист би оценил Сталиновия период като отказ от класическата марксистка идея за „пролетарски интернационализъм“ (при която Русия няма изключителна роля, т. е. не се отличава от останалите страни) и начало на реабилитация на идеята за създаването на руска империя. (Дори замяната на „Россия“ с „царизъм“ е показателна – Русия е реабилитирана.) Неслучайно днес Путин не одобрява Ленин, но одобрява Сталин.

Отношението на марксистите ни към СССР

Изглежда, още по трудно е да се даде обективна оценка от марксистически позиции на същността на СССР. В Табаков 2015б поставих пред марксистите и въпрос: „Според вашите дефиниции империалистическа държава ли бе СССР?“ И да вадейки изводи от основни марксистки постановки, смятам, че отговорът трябва да е: ДА! Стига да са последователни и да го оценяват от позициите, от които оценяваха други бивши империи.

Докато за периода след ПСВ и преди ВСВ може да се говори само за наценки на „великоруски империализъм“, то по време и след ВСВ това ясно се очертава и няма как да се отрече. Особено ако се основаваме на тезата, че определящи са функционалните зависимости. Ако един марксист бъде последователен, би трябвало да каже, че пактът Рибентроп–Молотов, (а впоследствие и Техеранската и Ялтенската конференция) са „империалистическо преразпределение на света“. С тях и след тях СССР категорично става последовател на империалистическия експанзионизъм на „царска“ Русия.

Страните от съветския блок фактически бяха васални колонии на „империята СССР, наложила им марионетни режими. С империалистическата доктрина „Брежнев“ за „ограничен суверенитет“ империята СССР контролираше изцяло колониите си – много по-силно отколкото някога Франция, Великобритания... Всеки опит за самостоятелност (ГДР, Унгария, Чехословакия, Полша) дори и в рамките на социализма, бе смачкван.

От горната постановка следва и друга – България бе „колония“ на „империята“ СССР. Наистина аргументите са много и част посочих в Табаков 2015б. СССР контролираше ли политическото и икономическото ни положение? За да станем енергийно зависими от доставките на нефт и газ, ни наложи ненужна, неекологична, икономически неефективна, но **енергоемка** индустрия! Интересно ми е коя друга империя се е стремяла толкова силно колониите да станат, в техен ущърб, напълно зависими от продукцията им.

Повечето империи са се стремели да развиват икономиката на колониите си – така те стават и по богати. А и евентуално се тушира социалното напрежение! Причината тук е, че СССР имаше много по-ограничен асортимент от стоки и основно природни ресурси, докато традиционно колониите са били източник на суровини – в случая такава е СССР.

В резултат на тази объркана икономика, както отбелязва бившият подуправител на БНБ – Р. Аврамов (Аврамов е сред малкото „квазиетнически червени“, успешно успели да надмогнат „биографичните моменти“ и да бъдат обективни. Надявам се да се появят и други) „България преживява 3 големи дългови кризи“. Дали съзнателно са провокирани от СССР е спорно, но безспорното е, че резултатът е, че СССР получава златния ни резерв.

Не ми е известно доколко днешните марксисти се изживяват като патриоти (което е привлекателна поза). Но един патриот не би имал симпатии към времето, когато фактически бяхме колония на „империята“ СССР. Истинският патриот би се възмутил, научавайки как една империя заради своята изгода е извивала ръцете на страната му и я насочвала към вредно развитие. Особено ако става дума за доскоро успешно развивала се икономически държава, да не говорим за успешния опит да се измени историята ни.

И така, от една страна, от последователна марксистка позиция СССР би трябвало да се окачестви като „Империалистическа държава“. Но е много трудно това да се каже от колеги, чийто близки – родители, учители приятели – са писали хвалебствени статии за СССР, защитавали са политиката му, понякога и чрез сила. Да не говорим за силното чувство на благодарност, че СССР, окупирайки България и налагайки системата си, е спомогнала за негова и/или на споменатите близки просперитет. Ако признае СССР за империалистическа държава, няма ли това да постави под съмнение този просперитет. Тази, понякога подсъзнателна реакция, често е по-силна и от логиката, а и от фактите, и от принципите, и от научната честност.

Лесен, но слабо аргументиран опит би бил да се изтъкне, че СССР е бил срещу „международния империализъм“. Но от това, че два вълка се бият за плячка, не следва, че всеки от тях е „антивълк“, „враг на вълците“! По тази логика и Хитлер е бил срещу „международния империализъм“. Марксистите изтъкват, че между различните империалистически държави има конкуренция, борба за надмошцие. СССР просто се е включил в тази борба, като е използвал като бонус тогава още твърде привлекателната марксистка идеология, чрез която СССР водеше експанзионистична политика.

Тук е и третата причина за намаления имидж на марксизма, неотбелязана специално досега от мен:

В. Марксизмът бе станал идеологията, чрез която една империя се опитваше успешно да разшири влиянието си.

Реално за вътрешна употреба революционната и марксистката фразеология оставаше само на ниво фразеология, а практиката бе различна. Но революционната марксистка фразеология бе станала основа на империалистическа експанзия под формата на „износ на революция“. Марксизмът бе ос-

нова за създаване и подкрепа на „революционни“ движения, организиране на революции (преврати), даването им на военна подкрепа? „империализма на СССР“ бе като всеки друг, дори много по агресивен и перфиден, защото формално имаше привлекателна идеологическа обосновка: „ние строим светлото бъдеще и помагаме и на други страни за това.“ Но истинската цел бе друга – **империалистическо разширяване на сферата на влияние.**

Повтарям извода от Табаков 2015б: *за огромна част от важните показатели – действия и факти (империализъм, робство, агресия, вмешателство, доминация...), на основа на които се обосновава отношението на марксистите към класическите империи и САЩ и по отношение на „царска Русия“, и за СССР (и за днешна Русия) могат да се посочат сходни, (а понякога и много по неприемливи) показатели – действия и факти. И ако са последователни, би трябвало и оценките им да бъдат сходни!*

Както се вижда, отношението и оценката към СССР създава още повече проблеми на левите ни идеолози. Може би биха преглътнали Русия, добавяйки за успокоение „царска“, но и това не е лесно, защото 45 години пропагандата внушаваше тъждество между Русия и СССР, Русия бе вмъкната в СССР, която пък бе „първата социалистическа страна“; „авангард на прогресивното човечество“. Това бе станало основен елемент на идеологията на системата. Естествено и приемливо за левите бе СССР да е лидер и да ѝ се прощават действия, които ако ги правеха други страни, щяха да се окачествяват от левите като „империалистически“. Това се допълваше и с продължила 45 години пропаганда, като умело се залепваше и алузията за „двойни освободители“ и се внушаваше благодарност за това. Системно и манипулативно се пренаписваше историята, изтъкваха се само моментите, в които Русия наистина ни е помагала, допълвана с ред пропагандни митове, а имаше пълна цензура над многото исторически моменти, когато Русия активно ни е пречила. **Коя друга империя толкова активно е пренаписвала и фалшифицирала историята на своя колония!?**

Сред основните пропагандни моменти, използвани и още през XIX век от Русия, бе и изкуственото налагане на термините „русофили“ и „русофоби“. В Табаков (2015) показвах семантичната некоректност на употребата им – „русофил“, би трябвало значи да познаваш и цениш руската култура. А за човек „защитаващ руски геополитически интереси, точната дума е „агент“. Предложих и убедителна и релевантна аналогия: В България е имало доста германофили, уважаващи Гьоте, Шилер и други немски автори, немските композитори... Но повечето не са симпатизирали на Хитлеровия режим. И както много „германофили са били антихитлеристи, така не е странно, че може русофили да са „антисталинисти или антисъветски настроени (Табаков 2015б). Но тази аналогия се отхвърля (без аргументи) от „червените“

Но пропагандата подмени термините и определи като „русофили“ и хора, подкрепящи руски икономически и геополитически интереси **дори и когато те не са в съзвучие с българските.** А „русофоби“ – и хора, които в такива случаи отстояват българските интереси. От което излиза, че навре-

мето Д.Благоев, Г. Димитров, В. Коларов са били „русофоби“! Впрочем от документите, изложени в Павлович 1935, ясно се вижда, че огромната част от тогавашните „русофили“ са били платени, което вероятно се отнася и за днешните „русофили“. В Табаков 2015б показвам и че „Русия“, и „Съветският съюз“ са различни понятия. Съответно „русофил“ и „съветофил“.

Ако днешните ни марксисти са последователни и честни, трябва да се съгласят с горните разсъждения. Да, зная, трудно е!

Накратко подсказвам очаквани **марксистки** отговори на други въпроси.

Какво е обяснението на марксистите за рухването на империята СССР? – Според мен би трябвало да е, че империята рухна, защото поради неефективна икономика нямаше сили да поддържа и военен паритет в Студената война, и да контролира колониите си в Европа и по света! И разбира се и в СССР е имало заинтересувана за това част от номенклатурата.

Защо рухна системата в колониите? Изглежда ясно – изоставена от империята, колониалната олигархия инициира псевдодемократични реформи, за да трансформира политическата си власт в икономическа. И за да запази позиции, потърси друг, по-богат и по-малко месец се „благодетел“.

Имаше ли „компрадорска буржоазия“

Според мен **Да** и това бяха Икономическата номенклатура и Тайните служби. Те служеха на империалистическите интереси на СССР и спомагаха за идеологически и икономически контрол, бяха и проводник на едно икономическо и политическо заробване. Отбелязал съм го в Табаков 1993.

Впрочем в Табаков 1996 посочих, че и след 1989 г. „компрадорската“ ни буржоазия остана такава (основно външно икономическата номенклатура и тайните служби). Фактически единствено тя бе подготвена за внос на чужди стоки (знаейки това, точно тези среди бяха и сред инициаторите на промените). И те, като добре платени посредници, направиха бившите колонии на СССР нов пазар за западните стоки. И тогава, и сега смятам, че и това бе напълно в съзвучие с постановките на марксизма.

Друга неотбелязана специално досега от мен причина за намаления имидж на марксизма, е че:

Г. Марксизмът бе станал идеологията, чрез която една империя се опитваше успешно да дестабилизира конкурентите си.

Докато в СССР и в страните от блока бе потискана и задушавана всяка протестна дейност, включително и от леви позиции, в останалите страни такава активно се подкрепяше, като се наблягаше на деструктивни и анархистични моменти. Ще спомена само фракция „Червена армия“ в Германия, „Червените бригади“ в Италия, левичарските бунтове във Франция(1968).

Друг момент, споменат в Табаков 2015б, който е задължително днешните на марксисти да имат предвид е, че **марксизмът е свързан с европейската ценностна система – продължение на Ренесанса и Просвещението и е следствие от нея.** И не е логично марксист да я критикува, без да прецени

не критикува ли и ценностна система, на която идеологията му се основава. И дали не симпатизира на страни, които отхвърлят тази ценностна система.

Накратко отбелязвам и че марксистите ни имат подобни затруднения и днес при опит да дадат оценка и на днешна (Путинова) Русия. Поради някакъв „остатъчен образ“ от СССР много от тях симпатизират на една ултра-(нео)либерално, олигархично, крони-капиталистическо общество с огромно социално неравенство и „плюсък данък“, водещо политика на изолационизъм и ксенофобия. То доста напомня на Хитлеровия националсоциализъм – подобен великоруски шовинизъм, сходен на загубилата война Германия реваншизъм (носталгия по разпадналия се СССР, анексиране на територии на чужди държави с обосновка – общия език) и милитаризацията на икономиката. Вече съм писал в Табаков 2015в: „Изобщо не би могло да има някаква симпатия на „марксист“ към този олигархичен, силовашки, крони-капитализъм с огромна корупция и срастване на монополите с държавния апарат. Основан основно на хищна експлоатация на природни ресурси!“

Непоследователно би било и одобряването на подкрепяния от властта в днешна Русия православен старообряден фундаментализъм. Нали „религията е опиум за народа“ бе сред основните постановки на марксизма.

ЛИТЕРАТУРА

- Аврамов, Р. На 3 пъти през комунизма България бе на ръба на фалита; <http://www.segabg.com/article.php?sid=2009100700040001001>
- Павлович, П. 1935 (съставител). *Авантюри русского царизма в Болгарии*. Сборник документов ОГИЗ СОЦЭКГИЗ.
- Павлович, П. 1991. *Авантюрите на руския царизъм в България*. Сборник документи. Велико Търново: Издателска къща С Т Е Н О – ДФ „АБАГАР“.
- Петков, Н. 1943–1954. *През България за Дарданелите. При царска Русия и Съветите*. София.
- Табаков, М. 1993. Посттоталитаризмът – Зад привидностите и манипулациите. // *Философски изследвания*, Т. 2. (Философски концепции за социалната промяна) София, 97–113.
- Табаков, М. 1996. Анатомия на прехода. Движещи сили. Идеологеми и интереси. // *Философски алтернативи*, бр. 4, 71–86.
- Табаков, М. 1996а. Отвореното общество и неговите посттоталитарни имитации. // *Философия, история, хуманизъм*. София, 65–73.
- Табаков, М. 1996б. Електоралните квазиетноси – опит за психологически анализ. // *Философия и психоанализа*. София, 130–138.
- Табаков, М. 2015. Марксизмът след рухването на системата (логически поглед отстрани). // *Философски алтернативи*, бр. 1, 5–22.
- Табаков, М. 2015б. Марксизмът след рухването на системата – логически поглед отстрани (част 2) // *Философски алтернативи*, бр. 2, 80–104.
- Табаков 2015в Марксизмът след рухването на системата (логически поглед отстрани) (част 3) // *Философски алтернативи* – 5/2015 стр.156-177.
- Tabakov, M. 1992. Paradoxes of Post-Totalitarianism or what Bzezinaky has omitted. // *Philosophy and power*, Sofia, 205–211.